

« zurück blättern vor »

KULA II subst. f., ab 1423. **1)** ‘Knüppel, krummer Stock, Stange mit hakenförmigem Ende, Keule’ – ‘krzywy kij, zakończony hakowato drąg, maczuga’: 1423 StPPP II nr 1904, STP *De clenodio due kuly et due cruces, una crux super quamlibet kulam, de proclamacione Koppasyna.* o 1490 Erz 36, STP *Cambuca kulya vel maczuga vel aliquid simile ad percuciendum.* o 1562 RejZwierz 102, SPXVI *NVz pánowie mieŝczánie / biegáta tám kulá / Bo pewnie będzie trzebá / wypráwić do krolá.* o 1596–1613 Volck Dict, PUZ *Kulá [...]* *Malleus ligneus. Item: scipio.* o [LBel.] vor 1808 Mag.Mskr., L *Kule, zowią się kotki zakrzywione na końcach trepów, za które sternik zakłada oflinę, gdy się rudel opiera.* – (SŁA), STP, SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP. **2)** ‘Krücke’ – ‘wysoki, sięgający pachy kij z poprzeczką, którym podpierają się przy chodzeniu osoby niepełnosprawne fizycznie’: 1560 RejWiz 92v, SPXVI *Gdy go iefzcze pedográ iáko mroz przyrázi / Iz ŝie s kulą pobráta / iefzcze gorzey ŝkázi.* o 1579 Sk.Zyw. I 393, L *Poŝliznąwszy się, goleń złamał; lecz na to nie dbaiąc, o kuli daléy poŝtepował.* o 1609 Wys.Aloy. 450, L *Nie mogła poŝtąpić, tylko z kulami pod ramiony.* o 1696 Pot.Pocz. 276, L *Ochromiawszy podagrą, musisz nosić kulę.* o 1773 Hor. 2 13 Nar., L *Lubo się o kulach kaźń powolna wlecze, Przecięż rzadko złoczywny człek od niéy uciecze.* o (†1826) 1970 Ossol.Wiecz. 28 *Alboż na cmentarzu Św. Medarda wśród samego Paryża nie rzucali kul, którzy nie kuleli [...]*? o (†1856) 1858 Koźm.Pam. II 167, DOR *Pedogra [podagra] go złamała tak, że na kulach chodzić musiał.* o (†1859) 1912 Krasin.Listy II 379, DOR *Kaleką się statem i od kilku dni chodzę na kuli pod lewą pachą.* o 1947 Iwasz.J.Szyman. 12, DOR *Chorował na nogę długo i poważnie, przez długi czas miał ją całkiem zgiętą i chodził o kuli.* – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR. **3)** ‘vorderer (manchmal hinterer) Teil des Sattels, der nach oben geschwungen ist, Zwiesel’ – ‘przednia (czasem tylna), wygięta do góry część siodła’: (vor 1792) 1951 Kit.Opis 288 *Łęk był u dwu kulach równych, z przodu i z tyłu w górę podniesionych, między które kule siadał jeździec na poduszkę skorzaną.* o 1834 PT XI 536-7, SJAM *Kulbaczka wąska modą s turecka kozacką, / Kula na przodzie, w kuli są drogie kamienie.* o (1913) 1953 Grusz.An.Żak. 248, DOR *Wtem coś poleciało i, uderzywszy z boku w kulę siodła Czarnkowskiego, prysnęło na ziemię.* o [LBel.] (†1916) 1949–1951 Sienk.Listy I 238, DOR *Byliśmy (...) uzbrojeni doskonale: rewolwery sterczały nam za pasem, a oprócz tego każdy z nas miał nawinięte na kule kulbaki lasso.* – (SŁA), TR, SWIL, SW, LSP, DOR (przestarz.). ◊ **Etym: 1)** mhd. *kûle* subst. f., ‘Stock’, LEX, nur für Inh. 2. **2)** md. *kûle* subst. f., ‘Keule’, GRI, nur für Inh. 1. ◊ **Konk:** *ték* subst. m., bel. seit 1437, STP, zuerst geb. *MACZ*, nur für Inh. 3; *maczuga* subst. f., bel. seit

1492, STP, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 1; *szlaga* subst. f., bel. seit 1777, L, zuerst geb. MAÇZ, nur für Inh. 1. ↑ *krukwa*. ◇ **Der:** *kulka* subst. f., 1588 GostGosp 84, SPXVI, zuerst geb. CN. ❖ Die Übertragung auf ‘Pflock’ (bei der Weichselschiffahrt, vgl. oben den Beleg von vor 1808) beruht auf der Ähnlichkeit des Gegenstandes und kann alt sein. Inhalt 2 geht wohl auf die Bedeutung ‘Stock’ zurück: “die älteste Krücke ist ein krumm gewachsenes Stück Holz, das man sich zu bestimmten Zwecken im Walde schneidet” (TRÜBNER s.v. *Krücke*). Inhalt 3 ist wohl eine späte Übertragung von Inhalt 1. Zu weiteren Übertragungen in den Mundarten s. SŁAWSKI SE.

« zurück blättern vor »